

ВІДГУК

рецензента на дисертаційне дослідження

Ревенка Дмитра Вікторовича

на тему:

«Організаційно-економічний механізм стратегічного розвитку підприємств аграрного сектору», подане на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 073 «Менеджмент»

Актуальність теми дослідження. Аграрний сектор України сьогодні функціонує в умовах, які характеризуються високим рівнем нестабільності та постійною зміною зовнішніх і внутрішніх факторів впливу, що істотно ускладнює процеси управління та прийняття рішень. Поєднання воєнних ризиків, проблем із логістикою, нестабільності ринків, зростання вартості ресурсів і необхідності одночасного впровадження нових технологій створює ситуацію, в якій традиційні підходи до організації діяльності та забезпечення розвитку втрачають свою ефективність і потребують суттєвого перегляду.

Разом із тим аграрний сектор продовжує відігравати ключову роль у національній економіці, забезпечуючи продовольчу безпеку, формуючи значну частку експорту та підтримуючи зайнятість, що підсилює актуальність пошуку нових підходів до його розвитку та підвищення ефективності функціонування. У цих умовах особливо важливим є забезпечення узгодженості між ресурсами, управлінськими рішеннями та результатами діяльності, оскільки саме від цього залежить здатність галузі адаптуватися до змін і забезпечувати стабільний розвиток.

У зв'язку з цим зростає роль організаційно-економічного механізму як інструменту, що дозволяє поєднати економічні важелі, організаційні рішення та наявні ресурси в єдину систему управління розвитком, орієнтовану не лише на подолання поточних проблем, але й на формування передумов для довгострокового зростання, що визначає доцільність і необхідність його подальшого дослідження та удосконалення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, темами, планами. Дисертаційна робота виконана в межах наукових досліджень, що здійснюються за напрямом розвитку аграрного сектору та підвищення ефективності діяльності його суб'єктів в умовах сучасних викликів. Тематика дослідження відповідає змісту науково-дослідної теми «Науково-методологічне забезпечення підприємницької, маркетингової, логістичної діяльності підприємств агропродуктового комплексу та розвитку земельних відносин на інвестиційно-інноваційних засадах» (№ державної реєстрації 0116U000001), яка спрямована на пошук практичних рішень щодо підвищення ефективності функціонування аграрних підприємств.

У межах виконання цієї теми автором досліджено питання формування та удосконалення організаційно-економічного механізму стратегічного розвитку, що дозволяє підвищити ефективність управління, забезпечити більш раціональне використання ресурсів і адаптацію до сучасних умов господарювання. Отримані результати можуть бути використані при реалізації наукових і практичних заходів у сфері розвитку аграрного сектору, що підтверджує зв'язок роботи з науковими програмами та планами.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність. Наукові положення, висновки та рекомендації, представлені в дисертаційній роботі, є достатньо обґрунтованими, що підтверджується логічною побудовою дослідження та чітким зв'язком між теоретичною частиною і практичними результатами. Автор послідовно розкриває поставлені завдання та підводить до обґрунтованих висновків, які базуються на аналізі сучасного стану аграрного сектору.

Достовірність отриманих результатів забезпечується використанням фактичних даних, аналітичних матеріалів і сучасних підходів до дослідження, що дозволяє зробити висновки, які відповідають реальним умовам функціонування галузі. Важливим є також те, що в роботі враховано вплив воєнних подій, що робить результати більш актуальними та наближеними до практики.

Запропоновані рекомендації мають прикладний характер і можуть бути використані для удосконалення управління розвитком аграрних підприємств, що

свідчить про їх практичну значущість. У цілому результати дослідження можна вважати достовірними та такими, що мають цінність як для науки, так і для практики.

Ступінь наукової новизни одержаних результатів. Наукова новизна дисертаційної роботи простежується досить чітко, оскільки автор не обмежився загальними міркуваннями про вдосконалення управління аграрним сектором, а сформулював конкретні положення, які мають різний рівень новизни. До того, що отримано вперше, належить насамперед обґрунтування парадигми відновлення й стратегічного розвитку аграрних підприємств на основі цифрових інновацій. У цьому випадку важливо, що цифрові рішення розглядаються не просто як один із можливих інструментів підвищення ефективності, а як основа подолання дефіциту ресурсів, логістичних труднощів, воєнних втрат і водночас як засіб збереження продуктивності, економічної результативності та відповідності сучасним екологічним і соціальним вимогам. Ще одним дійсно новим положенням є виокремлення організаційно-економічного механізму серед інших механізмів відновлення і розвитку як такого, що об'єднує організаційну та фінансово-економічну підсистеми й забезпечує їх узгоджену дію в умовах ризиків, невизначеності та воєнних загроз.

Суттєвим є й блок результатів, які удосконалено. Автор оновив методичні підходи до оцінки ефективності організаційно-економічного механізму, доповнивши їх інструментами оцінки руйнувань, втрат, ризиків і пріоритетів відновлення. Це дозволяє значно точніше працювати з реаліями функціонування аграрних підприємств у воєнних умовах. Крім того, удосконалено підхід до оцінки ресурсного потенціалу аграрних підприємств, де поряд із традиційними перевагами - земельними ресурсами, чорноземами, агрокліматичними умовами - враховано цифрові можливості, втрати від війни, недостатню продуктивність значної частини господарств та екологічні проблеми. Також удосконалено підходи до визначення втрат, ефективності та проблем функціонування підприємств, а ще - до виявлення системних вад самого організаційно-економічного механізму,

включаючи нерівний доступ до програм підтримки, слабку орієнтацію на соціальні й екологічні завдання та потребу в модернізації організаційних складників.

Подальшого розвитку набули положення, пов'язані з обґрунтуванням напрямів стратегічного розвитку аграрних підприємств на інноваційних засадах, причому автор не обмежується загальними орієнтирами, а показує етап відновлення, розрізнення за галузями, регіонами та масштабами діяльності, а також конкретизує рішення у виробничо-економічній, соціальній та екологічній сферах. Водночас розвинуто підходи до удосконалення організаційної підсистеми механізму через її модернізацію на різних рівнях - від професійної структури та базового виробництва до цифрового адміністрування, прогнозування, використання великих даних і формування платформ залучення інвестицій. Саме така деталізація дає підстави оцінювати новизну результатів як змістовну, а не формальну.

Відповідність дисертації встановленим вимогам. Дисертаційна робота побудована відповідно до встановлених вимог і має чітку логічну структуру, що дозволяє послідовно розкрити тему дослідження. У першому розділі автор розглядає теоретичні питання стратегічного розвитку аграрних підприємств, визначає сутність організаційно-економічного механізму та його складові, що створює необхідну основу для подальшого аналізу.

Другий розділ присвячено аналізу сучасного стану аграрного сектору, в якому розглядаються питання ефективності діяльності підприємств, визначаються основні проблеми та втрати, пов'язані з воєнними подіями. Це дозволяє обґрунтувати необхідність змін у підходах до управління розвитком.

У третьому розділі автор пропонує конкретні напрями удосконалення організаційно-економічного механізму, які мають практичну спрямованість і можуть бути використані в реальних умовах господарювання. Усі розділи взаємопов'язані, послідовні та відповідають поставленій меті дослідження, що свідчить про відповідність дисертації встановленим вимогам.

Практичне значення результатів дослідження. Практичне значення результатів дослідження полягає у тому, що запропоновані в роботі підходи

можуть бути використані у реальній діяльності аграрних підприємств для підвищення ефективності їх функціонування та розвитку. Розроблений організаційно-економічний механізм дозволяє більш чітко поєднати управлінські рішення, ресурси та результати діяльності, що особливо важливо в умовах нестабільності та високого рівня ризиків.

Практичну користь мають також запропоновані методи оцінки ефективності діяльності підприємств, визначення втрат і ресурсного потенціалу, які можуть бути використані при плануванні та аналізі роботи. Окрему цінність становлять рекомендації щодо відновлення та розвитку аграрних підприємств, включаючи впровадження сучасних технологій, удосконалення організації виробництва та використання нових фінансових інструментів. Отримані результати можуть бути використані як на рівні підприємств, так і при розробці управлінських рішень у сфері розвитку аграрного сектору.

Повнота викладення у відкритому друку та апробація наукових положень дисертації. Повнота викладення результатів дисертаційного дослідження у відкритому друку забезпечується наявністю 4 наукових публікацій, у яких відображено основні положення роботи, зокрема 2 статті у фахових наукових виданнях України та 2 публікації у матеріалах науково-практичних конференцій. Така структура публікацій дозволяє охопити як теоретичні, так і прикладні аспекти дослідження та забезпечує системне представлення отриманих результатів.

Апробація результатів здійснювалася шляхом їх представлення та обговорення на наукових заходах, що сприяло підтвердженню їх наукової обґрунтованості та уточненню окремих положень. Обсяг і зміст публікацій відповідають встановленим вимогам, що дозволяє оцінити рівень оприлюднення результатів як достатній.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності. Порушень академічної доброчесності у дисертаційній роботі не виявлено. Робота виконана самостійно, що підтверджується логікою її побудови, послідовністю викладення матеріалу та наявністю власних наукових результатів, які мають

ознаки новизни і практичної спрямованості. У процесі підготовки дослідження автор коректно використовує наукові джерела, здійснює необхідні посилання та дотримується вимог щодо оформлення цитувань, що свідчить про належний рівень академічної культури.

Запозичені положення, ідеї та результати інших дослідників використано з дотриманням принципів академічної доброчесності, із чітким зазначенням джерел, що дозволяє уникнути некоректних запозичень або прихованого плагіату. У тексті дисертації простежується розмежування власного внеску автора та наукових напрацювань інших учених, що є важливим показником якості наукового дослідження.

Отримані результати мають самостійний характер, відображають особистий науковий внесок здобувача у вирішення поставлених завдань і не дублюють відомі наукові положення. У цілому дисертаційна робота відповідає вимогам академічної доброчесності, а рівень її виконання свідчить про відповідальне ставлення автора до наукової діяльності та дотримання етичних стандартів дослідження.

Зауваження до дисертаційної роботи. У цілому робота справляє позитивне враження, однак є окремі моменти, які, на нашу думку, можна було б уточнити або розкрити більш детально. Зокрема, це стосується окремих висновків, підходів до аналізу:

1. Положення щодо визначення реклами як одного з ключових складників стратегічного розвитку підприємств аграрного сектору потребує уточнення. Такий підхід не повною мірою враховує специфіку функціонування більшості аграрних ринків, які характеризуються ознаками, наближеними до досконалої конкуренції, де продукція є стандартизованою, а ціноутворення визначається ринковими механізмами. У цих умовах роль реклами є обмеженою і не має визначального впливу на збут, тоді як її значення суттєво зростає лише у сегментах переробки, виробництва диференційованої продукції або прямих продажів.

2. Викликає зауваження використання на с. 41 поняття «теорія економічних механізмів» як самостійного наукового напрямку. У сучасній економічній науці відсутня усталена теорія з такою назвою у контексті функціонування підприємств,

тоді як категорія «економічний механізм» використовується переважно як прикладний інструмент опису системи методів і важелів управління. У зв'язку з цим твердження про поєднання інституціональної теорії з «теорією економічних механізмів» потребує додаткового обґрунтування або уточнення змісту останньої.

3. Потребує уточнення визначення ефективності організаційно-економічного механізму, оскільки у роботі воно фактично зводиться до співвідношення витрат і чистого прибутку, що відображає лише окремий аспект економічної результативності (рентабельність), але не охоплює ефективність у ширшому розумінні. Такий підхід не враховує багатовимірний характер ефективності аграрних підприємств, яка включає технічні, ресурсні, соціальні та екологічні складові.

4. Певні зауваження викликає оцінка цифровізації як однозначної конкурентної переваги організаційно-економічного механізму функціонування аграрних підприємств. У роботі акцент зроблено переважно на її позитивних аспектах, зокрема спрощенні адміністративних процедур та підвищенні швидкості бізнес-процесів, однак недостатньо враховано обмеження, пов'язані з наявністю цифрових розривів. Зокрема, рівень доступу до цифрових інструментів і сервісів є неоднорідним залежно від територіальних умов, кадрового забезпечення та фінансових можливостей підприємств, що особливо актуально для сільських територій. Крім того, доцільно розмежовувати адміністративну цифровізацію (зокрема використання сервісів електронного урядування) та цифровізацію виробничих і управлінських процесів, які потребують значно ширшого ресурсного забезпечення.

5. Потребує уточнення твердження щодо прямого взаємозв'язку між стримуванням інфляційних процесів у сегменті харчових продуктів та стимулюванням інвестицій в аграрний сектор. У роботі цей зв'язок подано як однозначний, однак не враховано, що в умовах інфляції пропозиції зростають ціни на ресурси (паливо, добрива, засоби захисту рослин, логістика), що призводить до підвищення собівартості виробництва. У такій ситуації адміністративне або інше стримування цін на сільськогосподарську продукцію може суттєво знижувати

рентабельність діяльності виробників і, відповідно, їх інвестиційні можливості. Фактично це створює ризик погіршення фінансового стану підприємств і стримує розвиток галузі. У зв'язку з цим доцільним є більш збалансований підхід до розгляду взаємозв'язку між ціновою стабільністю та інвестиційною активністю з урахуванням динаміки витрат і механізмів їх компенсації.

Висловлені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи та не знижують її наукової і практичної значущості. Робота є самостійним, завершеним дослідженням, у якому отримано нові наукові результати, що мають теоретичне і прикладне значення. Загалом дисертація відповідає встановленим вимогам, що висуваються до наукових праць відповідного рівня.

Висновок. Дисертаційна робота Ревенка Дмитра Вікторовича є самостійним, завершеним науковим дослідженням, у якому на належному рівні вирішено актуальне науково-прикладне завдання.

Отримані у процесі дослідження наукові положення, висновки та рекомендації є обґрунтованими, достовірними, характеризуються науковою новизною та практичною значущістю, що свідчить про досягнення поставленої мети дослідження. Дисертація відповідає вимогам Постанови Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами), а її автор – Ревенко Дмитро Вікторович – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 073 «Менеджмент».

Рецензент

Кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри менеджменту,
бізнесу і адміністрування

Ірина БОЖИДАЙ

ЗАСВІДЧУЮ

керівник відділу дипломатії ДБУ

Ірина Божидай